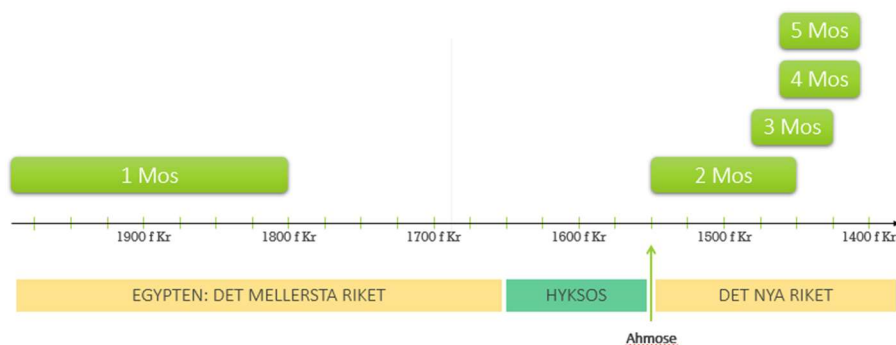

3. Släpp mitt folk

3 Släpp mitt folk

I början av Andra Mosebok hamnar Israels folk, Abrahams och Saras efterkommande, i slaveri. Med Bibelns röda tråd får vi följa dem ut ur Egypten och bort från slaveriet, vidare på vandring till det land som Gud hade lovat Abraham i Första Mosebok.

De fem Moseböckerna

De fem Moseböckerna i relation till Egyptens historia (Tomas Widholm)

Bilden ovan visar hur de fem Moseböckerna kan placeras kronologiskt i förhållande till varandra. Dateringarna har hämtats från fotnoterna i Svenska folkbibeln 2015. Första Mosebok, som vi har behandlat i de två föregående kapitlen, slutar med att Jakobs familj, det blivande Israels folk, kom till Egypten för att bosätta sig där strax före 1800 f.Kr.

Därefter följer en lucka på flera hundra år mellan Första och Andra Mosebok. Den tid som Israels folk befann sig i Egypten skildras alltså inte i Bibeln, förutom den allra första tiden efter att de kom dit och den sista tiden innan de lämnade landet.

När Andra Mosebok börjar sin berättelse har en ny kung kommit till makten i Egypten och gjort Israels folk till slavar. Boken omfattar ca 100 år, fram till att folket lämnade Egypten och kom till berget Sinai.

3. Släpp mitt folk

Israels folk stannade vid berget Sinai i ungefär ett år. Här slöt Gud förbund med folket och gav dem Lagen/Torah. Det skildras i andra halvan av Andra Mosebok, i hela Tredje Mosebok och i början av Fjärde Mosebok. Texten omfattar nästan två bibelböcker, trots att det tidsmässigt bara rörde sig om ett enda år. Folkets 40-åriga vandring i öknen, som följer därefter, skildras däremot på bara några få sidor i Fjärde Mosebok. Sådana skillnader kan vara bra att tänka på som bibelläsare.

Merparten av Fjärde Mosebok och hela Femte Mosebok utspelar sig efter de 40 år som Israels folk tillbringade i öknen. De hade då kommit fram till ett område nordost om Döda havet i väntan på att få komma in i landet Kanaan. När vi kommer till slutet av Femte Mosebok befinner vi oss kronologiskt strax före 1400 f Kr.

Det är ingen enkel uppgift att passa in den bibliska berättelsen om uttåget ur Egypten i landets historia. I Moseböckerna namnges inte någon egyptisk kung. Det blir då svårt att veta vilken kung eller annan härskare man ska leta efter i den egyptiska historien. Inte minst därför finns det även bland bibeltroende forskare olika förslag på hur man ska datera uttåget ur Egypten.

Bilden på föregående sida och den här texten är ett sådant förslag på hur man kan passa ihop Bibeln med Egyptens historia. Enligt det här förslaget bosatte sig Jakobs familj i Egypten under den period som kallas det Mellersta riket. Då var Egypten en stormakt i Mellanöstern.

Den tiden följdes av en period på ungefär 100 år som kallas hyksos-tiden. Hyksos syftar på främmande folk som styrde Egypten. Dessa folk kom österifrån, från Kanaan och nuvarande Syrien. Det har länge diskuterats vilken relation hyksos kan ha haft med Israels folk. Men inga säkra svar har ännu nåtts när det gäller den frågan. En sak är i alla fall klar: enligt egyptiska källor kunde folk från Kanaan bosätta sig i Egypten vid den här tiden och bli så många, eller starka, att det uppfattades som ett problem av egyptierna själva.

Omkring år 1550 f Kr störtades hyksos och egyptierna tog tillbaka makten i sitt land. Händelsen är förknippad med den egyptiske kungen Ahmose, den förste kungen i den artonde dynastin. Ahmose lät köra ut hyksos ur landet. Det blev början till en tredje stormaktsperiod för landet, kallad det Nya riket.

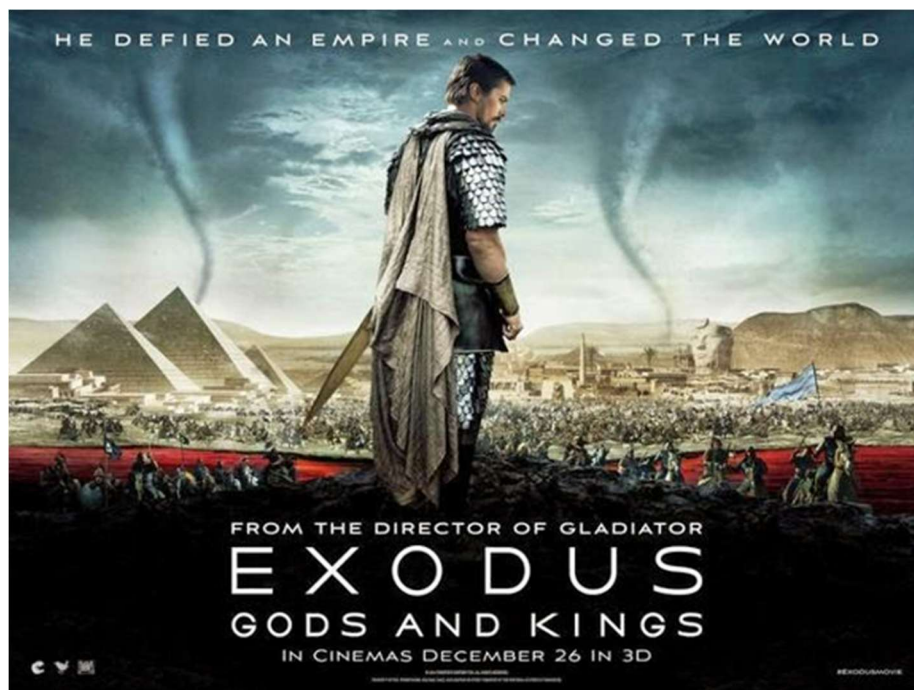
Det går inte att missa likheten mellan namnen Ahmose och Mose. Vid den här tiden var det vanligt med egyptiska kungar som hade namn som innehöll ledet ”mose”. Flera kungar hette Thutmosis och Ramses.

3. Släpp mitt folk

Namnet Mose ser alltså ut att kunna ha en relation till den kungliga familjen i Egypten. Mose fick ju sitt namn av den egyptiska prinsessa som adopterade honom när han var liten (2 Mos 2:10).

Det är alltså möjligt att passa in berättelsen om uttåget ur Egypten i början av det Nya riket, ca 100 år efter att Ahmose körde bort hyksos. Därmed är det inte bevisat att uttåget skedde just då; andra alternativ kan också vara möjliga.

Mose – utvald av Gud

Exodus – Gods and Kings, från 2014, är en av alla filmer om uttåget ur Egypten (CC)

Andra Mosebok börjar med att en ny kung kom till makten i Egypten, en kung som inte kände till Josef och som förslavade Israels folk (2 Mos 1:8). Från och med nu var Israels folk förtryckta slavar i Egypten, i stället för en folkgrupp med vissa rättigheter. Då såg Gud hur hans folk led och sände Mose för att befria dem.

3. Släpp mitt folk

Mose hade fötts som ett israelitiskt barn, men blev adopterad av en egyptisk prinsessa och fick växa upp vid hovet. Det står nästan ingenting om Mose uppväxt i Andra Mosebok, men rimligtvis fick han lära sig läsa och skriva, samt utbilda sig i egyptisk kunskap och visdom. Därför borde han ur mänsklig synvinkel varit en lämplig blivande ledare för Israels folk.

Mose försökte också att i egen kraft utöva ett slags ledarskap över israeliterna. Det slutade dock illa. Han mördade en egyptisk man och flydde sedan österut till landet Midjan. Där fick han jobb som herde; ett arbete där han inte hade så stor nytta av sin fina egyptiska utbildning. Men under sin tid som fåraherde fick han lära sig en annan form av ledarskap. På samma gång fick han möjlighet att lära känna områdena öster om Egypten, just de områden där han senare skulle leda Israels folk på deras vandringar.

Först efter lång tid som herde, när Mose mänskligt sett borde gått i pension, kallade Gud honom till att bli profet och ledare för Israels folk. Nu tyckte Gud att han var mogen för den uppgiften. Mose fick tjäna Gud och sitt folk ytterligare många år, först i kamp mot kungen i Egypten och sedan under många års vandringar i öknen. Han fick vara den person som medlade mellan Gud och folket.

För Gud är det aldrig för sent att kalla en person till tjänst. Mose fick bli ledare för Israels folk när han var ”för gammal”. När han mänskligt sett stod på topp, 30-40 år gammal med en rejäl egyptisk utbildning i bagaget, var Gud bara halvfärdig med honom och sände i väg honom på en långvarig träning som herde. Mose är därför ett typiskt exempel på hur stor skillnad det kan vara mellan Guds tankar och människors tankar.

Moses uppdrag

När Mose ägnat närmare 40 år av sitt liv åt att valla får, blev han kallade av Gud till att leda Israels folk ut ur Egypten. Enligt 2 Mos 3:1 hade Mose kommit med sina får till Guds berg Horeb. Där visade sig Gud för honom i händelsen med den brinnande busken. Allra först berättade Gud vem han var:

Och han sade: ”Jag är din fars Gud – Abrahams Gud, Isaks Gud och Jakobs Gud.” (2 Mos 3:6a)

3. Släpp mitt folk

Mose och den brinnande busken (Bible Scenes)

Gud sa att han var samme Gud som tidigare visat sig för Israels förfäder i Första Mosebok. Han var samma Gud som gått i förbund med Abraham och som lovat honom landet Kanaan, samma Gud som låtit Abrahams avkomlingar bosätta sig i Egypten. Det var även indirekt en påminnelse om löftet att alla folk ska bli välsignade genom Abraham och hans avkomlingar och därför också en signal om att det nu var dags för nästa steg i Guds frälsningsplan. Vi fortsätter läsa:

Herren sade: ”Jag har sett hur mitt folk förtrycks i Egypten, och jag har hört hur de ropar över sina plågare. Jag känner deras lidande. Därför har jag kommit ner för att rädda dem från egyptierna och föra dem ut ur det landet upp till ett gott och rymligt land, ett land som flödar av mjölk och honung.” (2 Mos 3:7-8a)

Gud berättade för Mose att han sett vad Israels barn råkat ut för. Gud ser när människor far illa och han såg hur israeliterna blev förtryckta, han hörde deras rop. Det står till och med att Gud kände deras lidande. Det hebreiska ordet för känna, *jada*, betyder både att ha kunskap om, men också att känna någon intimt. Det hänger samman med att Gud gått i förbund med Abraham och hans ättlingar. När folket led, led också Gud.

Gud valde att agera. Nu skulle han gripa in för att rädda Israels folk undan egyptierna och föra dem till *ett gott och rymligt land* (2 Mos 3:8).

3. Släpp mitt folk

Det handlar om samma land som han tidigare lovat Abraham och Sara, Kanaans land. Vi fortsätter:

”Så gå nu! Jag ska sända dig till farao, och du ska föra mitt folk, Israels barn, ut ur Egypten.” (2 Mos 3:10)

Nu fick Mose befallning av Gud att vända tillbaka till Egypten. Han skulle gå till farao, kungen i Egypten, för att befria Israels folk och föra dem ut ur Egypten.

Då visade det sig att Mose inte alls var så pigg på att vända tillbaka till Egypten och bli ledare för Israels folk. Han hade flera invändningar och det krävdes en hel del övertalning från Guds sida innan Mose till slut gav sig i väg.

”Släpp mitt folk!”

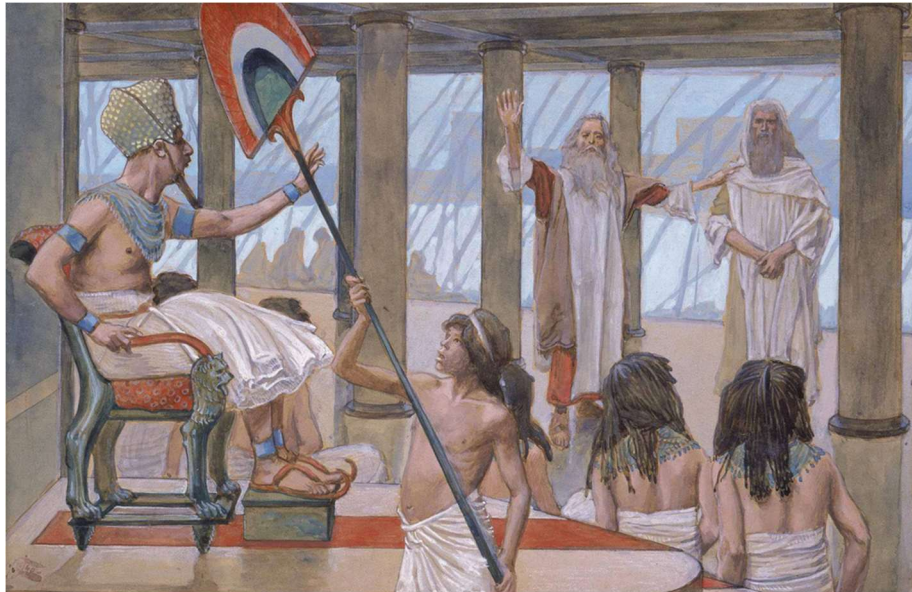
Mose återvände till Egypten efter 40 år i Midian. Först återförenades han med sin bror Aron och sedan blev det dags att gå till kungen av Egypten för att kräva att han skulle släppa Israels folk:

Därefter gick Mose och Aron till farao och sade: ”Så säger Herren, Israels Gud: Släpp mitt folk, så att de kan hålla högtid åt mig i öknen!” Men farao svarade: ”Vem är Herren? Skulle jag lyssna på honom och släppa Israel? Jag känner inte Herren, och jag tänker inte släppa Israel.” (2 Mos 5:1-2)

Nu stod Mose och Aron framför den tidens mäktigaste kung. Enligt egyptisk tro var farao inte bara kung. Han var också de egyptiska gudarnas gunstling och ansågs stå i en särskild relation till dem. När Mose och Aron krävde att folket skulle släppas framförde de i praktiken kravet till Egyptens gudar, sett ur egyptiernas synvinkel.

Kungen svarade att han inte visste vem Herren var. Farao hade ju annars koll på Egyptens gudar; man kan nästan säga att det var hans jobb. Det var ju han som var gudarnas gunstling. Och så kommer den där Aron med Mose i släptåg och talar om en annan gud, en gud som han inte känner och som skulle ha de israelitiska slaverna som sina gunstlingar!

3. Släpp mitt folk

"Släpp mitt folk!" Mose och Aron inför farao, av James Tissot (FreeBibleimages)

Faraos negativa svar handlar därför antagligen om mer än okunnighet. Om inte farao kände till en viss gud så var det nog för att den guden inte existerade. Men det kommer inte dröja länge innan kungen kommer få lära känna Herren ordentligt!

Just nu avvisade farao Moses krav, han tänkte inte släppa Israels folk. För hans del var frågan avklarad. Ett par komiska gamla gubbar hade kommit med ett orimligt krav. Irriterande, men också lite underhållande, kanske han tyckte.

Ur vår synvinkel kan det första försöket att befria Israels folk framstå som ett misslyckande. Mose hade på Guds uppdrag gått till kungen för att kräva israeliternas befrielse. Av det blev det ingenting. Eller, var det ett misslyckande? Vems synvinkel är egentligen den viktiga? Hur var det första mötet med kungen om man i stället försöker se det ur Guds synvinkel?

Det är viktigt att vi inte fastnar i våra egna perspektiv utan litar på Gud och tror att han har makten, han och ingen annan. Låt oss gå vidare till kapitel 6 i Andra Mosebok för att se vad Gud tänkte när kungen avvisade Moses och Arons krav.

3. Släpp mitt folk

”Nu ska du få se!”

Tutmoses III slår sina fiender, relief i Karnak (Public Domain/Wikimedia)

Kungens avvisande svar på Moses begäran om att släppa Israels folk var ingen överraskning för Gud. Han visste att det skulle bli så, eftersom det var helt enligt hans plan. Gud hade till och med förvarnat Mose om saken (2 Mos 3:19-22). Tänk efter, hur kan man få Israels folk att lämna Egypten? Gud valde en metod som byggde på kungens motstånd, inte hans välvilja. Då blev planen idiotsäker. Låt oss kolla:

Men Herren sade till Mose: ”Nu ska du få se vad jag ska göra med farao. Min starka hand ska få honom att släppa dem, och min starka hand ska få honom att driva ut dem ur sitt land.” (2 Mos 6:1)

”Nu ska du få se” sa Gud till Mose. Det är inte Mose som ska övertala farao att släppa Israels folk. Gud själv kommer åstadkomma det. Farao kommer aldrig släppa Israels folk frivilligt. Därför kommer Gud föra honom till ett läge där han blir så desperat att han inte bara släpper Israels folk, utan kommer driva folket ut ur landet.

3. Släpp mitt folk

På den här tiden var det vanligt att egyptiska gudar och kungar avbildades med upplyft hand, som tecken på styrka och makt. När det i bibeltexten talas om Guds starka och upplyfta hand är det alltså en parallell till hur egyptiska gudar och kungar ofta framställdes. Det visar att det nu drar ihop sig till kamp. Gud kommer utmana Egyptens kung på dennes hemmaplan. Gud kommer slå Egypten med tio plågor som är direkt riktade mot sådant som ansågs vara olika egyptiska gudars ansvarsområden. Det kommer visa att dessa gudar är maktlösa och att kungen, de egyptiska gudarnas gunstling, inte är herre i sitt eget hus!

Påskalammet

Lammets blod skyddar mot den tionde plågan (FreeBibleimages)

Nio plågor drabbade Egypten på olika sätt, men den tionde och sista plågan var förfärlig. Allt förstfött av manligt kön skulle dö. I så gott som varje hem skulle det finnas en död person. Israels folk skulle dock beskyddas, men bara om de gjorde precis som Gud sa att de skulle göra. Först skulle varje familj välja ut ett lamm:

3. Släpp mitt folk

Ni ska förvara det till den fjortonde dagen i denna månad. Då ska hela Israels församlade menighet slakta det i skymningen. Och man ska ta av blodet och stryka det på båda dörrposterna och på övre dörrträet i husen där man äter det. (2 Mos 12:6-7)

Varje hushåll i Israel skulle slakta sitt lamm och blodet skulle strykas på dörrposterna och på fodret ovan dörren. Lammets blod skulle vara ett tecken för den ängeln som verkställde den tionde plågan. När ängeln såg blodet skulle den gå förbi huset och lämna dem som fanns på insidan i fred. Blodet beskyddade dem som var lydiga och gjorde som Gud sagt och som tagit sin tillflykt till insidan av den märkta dörren.

Det här är en stark förebild på Jesus. Jesus kallas upprepade gånger Guds Lamm i Bibeln. När Johannes Döparen kände igen Jesus, pekade han ut honom för sina lärjungar med orden:

"Se Guds Lamm som tar bort världens synd!" (Joh 1:29)

När Johannes sa så om Jesus kopplade han ihop honom med lammet vars blod räddade Israels folk i Egypten. Lammet är en förebild på Jesus och Jesus är Guds Lamm. Det är förklaringen till att lammet än idag är en så vanlig symbol för Jesus, inte minst i lovsånger.

Kvällen innan Jesus gav sitt liv på korset firade han och lärjungarna påsk i det som kommit att kallas den sista måltiden. I evangeliet kallas det att äta påskalammet (Matt 26:17-19). Det var också då som Jesus instiftade nattvarden (Matt 26:26-29).

Lammet är därför ett uttryck för Bibelns röda tråd. Uttåget ur Egypten, den judiska påskmåltiden, Jesus död på korset och den kristna nattvarden hänger ihop med varandra. Allt handlar om frälsning, det som var syftet med att Gud från början kallade Abraham och Sara. Vi ser dessa samband även i Uppenbarelseboken:

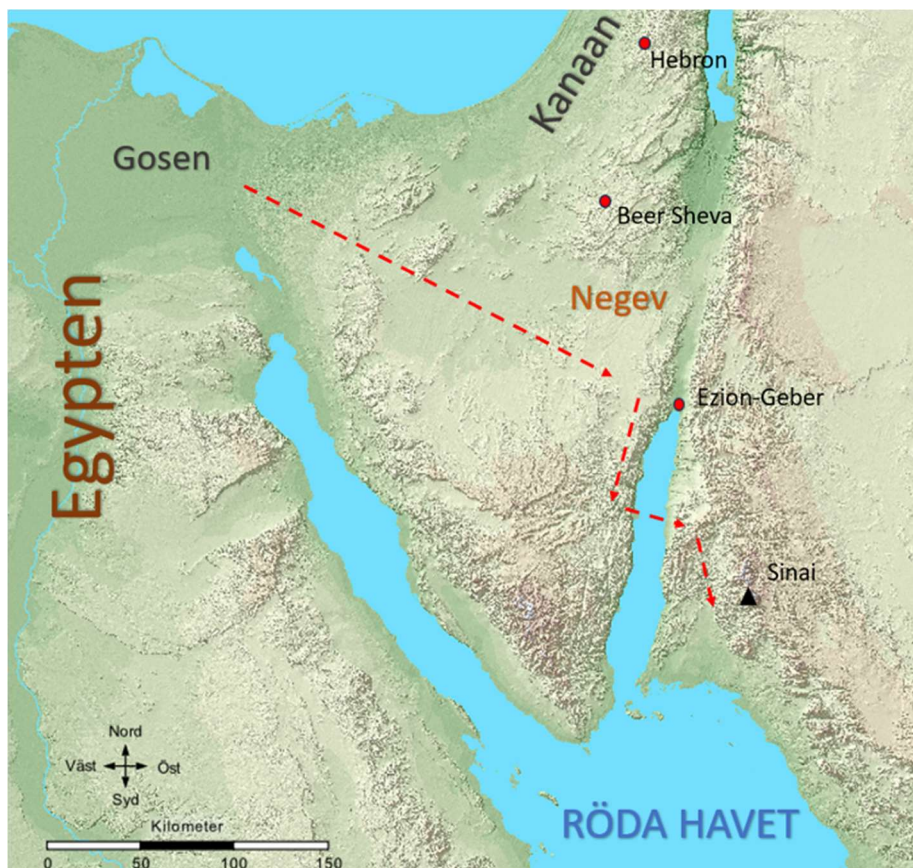
[De] sjunger Guds tjänare Moses sång och Lammets sång: "Stora och underbara är dina gärningar, Herre Gud Allsmäktig. Rätta och sanna är dina vägar, du folkens Kung. Vem skulle inte vörda dig, Herre, och prisa ditt namn? Bara du är helig, och alla folk ska komma och tillbe inför dig, för dina rättfärdiga domar har uppenbarats." (Upp 15:3-4)

Mose och Jesus, Gamla och Nya testamentet. Allt hör ihop och hänger samman. Det kan vi se när vi följer Bibelns röda tråd.

3. Släpp mitt folk

Genom öken och hav till Guds berg

Den tionde plågan blev för mycket för kungen av Egypten. Han gav själv order om att driva ut Israels folk ur landet. Gud hade sagt till Mose att undvika den kortaste vägen till landet Kanaan, den som gick utmed kusten till Medelhavet. I stället ledde han folket på en mer sydlig rutt.

Tänkbar rutt för uttåget ur Egypten (Tomas Widholm/MapCreator)

Det finns olika förslag på vilken väg Israels folk gick när de lämnade Egypten. Det hänger samman med var man tror att folket passerade genom Röda havet (2 Mos 14) och vilket berg som är Sinai berg. Kartan ovan visar ett av förslagen som innebär att berget Sinai låg i nuvarande Saudiarabien.

3. Släpp mitt folk

Det tog 50 dagar för Israels folk att ta sig fram till berget Sinai, Guds berg. Där kom de att stanna i ungefär ett år. Vid Sinai slöt Gud förbund med folket. Du kan läsa om det i Andra Mosebok, kapitel 19-25.

Det första som hände när folket kom fram var att Mose gick upp på berget. Där talade Gud till honom och han fick i uppgift att fråga Israels folk om de ville hålla hans förbund. Mose gick tillbaka med frågan till Israels folk, som svarade ja till Gud. Därmed var saken klar – Sinaiförbundet hade upprättats.

Det som hände därefter hör till det som påverkat världen mest av allting som står i Bibeln:

Och Gud talade alla dessa ord: Jag är Herren din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur träldomshuset. Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig. (2 Mos 20:1-3)

Så här inleds texten med de tio budorden (2 Mos 20). Dessa tio ord, eller regler, är grundläggande för en god relation mellan Gud och människa och mellan människa och människa. De tio budorden har varit fundamentala i den kristna tron. Direkt och indirekt har de även påverkat moral och lagstiftning för miljoner, kanske miljarder, människor. Men från början var de tio budorden en del av förbundet mellan Gud och Israels folk, vilket de fortfarande är.

Till minne av Sinaiförbundets upprättande, med de tio budorden, firar Israels folk högtiden pingst en gång om året. Det var vid ett sådant firande i Jerusalem, strax efter Jesu himmelfärd, som den helige Ande föll över lärjungarna och de började tala olika språk (Apg 2). Idag firar judar pingst med att läsa de tio budorden i sina synagogor.

Under tiden Israels folk var vid berget Sinai fick de ta emot många andra lagar och föreskrifter; det som kristna kallar Lagen men judar kallar Torah/Läran. Dessa lagar och föreskrifter finns framför allt i Tredje Mosebok. Syftet med många av lagarna är att skilja Israels folk från andra folk. Israels folk ska vara ett heligt folk, avskilt för ett speciellt syfte, nämligen att vara en viktig del i Guds frälsningsplan för världen.

Många av reglerna som Israels folk fick skulle fungera som tecken på förbundet med Gud. Redan tidigare, på Abrahams och Saras tid, hade de fått omskärelsen av pojkar och landet Israel – tecken på kroppen och tecken på jordklotet. Nu fick de sabbaten och högtiderna – tecken i tiden.

3. Släpp mitt folk

De fick mezuzan som är en kapsel med bibelord att sätta på dörrposten – tecken på husen. De fick även hörntofsar och bönekapslar – tecken som man tar på sig och bär synligt. När man såg dessa tecken påmindes man om förbundet mellan Gud och Israels folk. Så är det än idag.

Flera regler handlar om mat. Israels folk skulle inte äta kött med blodet kvar i (och därför inte någon blodmat). De skulle helt undvika vissa djurarter, exempelvis gris och olika skaldjur. Många har försökt att hitta argument för dessa regler. Det har ibland hävdats att det skulle leda till minskad risk för sjukdomar om man undviker att äta sådant som blev förbjudet för Israels folk. Det ligger kanske något i det, men enligt Bibeln är dessa regler tecken i maten på förbundet mellan Gud och Israels folk.

Tabernaklet

En stor del av Andra Mosebok efter kapitel 25 handlar om tabernaklet. Tabernaklet var ett bärbart tälttempel. Mose fick noggranna instruktioner från Gud om hur det skulle byggas och vilka föremål som skulle finnas i det. I slutet av Andra Mosebok kan vi läsa om hur det byggdes och sedan invigdes.

Tabernaklet skulle vara centrum för gudstjänstlivet. Gudstjänsten bestod av bön, sång och olika offer. Särskilt i Tredje Mosebok finns detaljerade beskrivningar av hur olika offer skulle utföras. För många kristna kan dessa offer kännas främmande, men det är viktigt att komma ihåg att det var Gud själv som gav befallning om dem.

Själva tabernaklet bestod av två rum. Det större rummet hade en öppning mot öster och kallades det Heliga. Öppningen syns på bilden på nästa sida. Dit gick präster in som en del i den dagliga gudstjänsten och där fanns bland annat den sjuarmade ljusstaken, Menoran.

Det inre rummet kallades det Allra heligaste. I det fanns det allra viktigaste föremålet: förbundsarken med det lock som på svenska kallas ”nådestolen”. Förbundsarken var ett uttryck för Guds närvaro hos sitt folk. Ingen människa fick gå in i det Allra heligaste, utom översteprästen. Utanför tabernaklets öppning i öster fanns det fyrkantiga altaret för offer, se bilden på nästa sida.

3. Släpp mitt folk

Rekonstruktion av tabernaklet i Timna Valley Park, Israel (CC/Wikimedia)

Tabernaklet kan sägas vara en 3D-modell och simulering av människans existentiella situation efter syndafallet. Det Allra heligaste motsvarar Eden, den trädgård som människan placerades i efter skapelsen och i vilken Gud själv vandrade omkring. Efter syndafallet fick hon inte vara kvar i Eden, i Guds omedelbara närhet. Vägen dit vaktades av keruber. På samma sätt fick ingen människa gå in i det Allra heligaste, in till Guds omedelbara närvaro.

Bara en gång om året, på försoningsdagen, fick en människa gå in i det Allra heligaste. Försoningsdagen är den heligaste högtiden i Bibeln. Du kan läsa om den i kapitel 16 i Tredje Mosebok. På den heligaste dagen (försoningsdagen), fick den heligaste personen (översteprästen), gå in till den heligaste platsen (det Allra heligaste) med blod från ett slaktat djur för att försona sig själv och Israels folk med Gud. Det skedde alltså en gång om året, varje år.

Det är också en förebild på Jesus. Jesus var både Lammet som offrades och vars blod frälst oss från synden, men han var också översteprästen som förrättade offret. I Hebréerbrevet i Nya testamentet beskrivs utförligt hur det som hände på försoningsdagen är en förebild på vad Jesus har gjort för oss. Vi läser två versar:

3. Släpp mitt folk

Men nu har Kristus kommit som överstepräst för det goda som skulle komma. Genom det större och fullkomligare tabernaklet, som inte är gjort av människohand och alltså inte tillhör den här skapelsen, gick han in i det allra heligaste en gång för alla, inte med bockars och kalvars blod utan med sitt eget blod, och vann en evig återlösning. (Heb 9:11-12)

Jesus har offrat sig själv en gång för alla. Därför behövs det inte längre något årligt offer för att återställa relationen till Gud. Men på Moses tid låg Jesu offer långt in i framtiden. Gudstjänsten i tabernaklet, och senare i templet i Jerusalem, bidrog till att etablera en förståelse hos Israels folk för på vilka villkor som försoning med Gud är möjlig: genom offer.

Tabernaklet följde med Israels folk under de 40 år som de vistades i öknen. Efter att landet Kanaan intagits, sattes det upp i staden Shilo (Jos 18:1). Staden och platsen för tabernaklet undersöks sedan 2017 av en arkeologisk expedition som gräver på platsen varje år och som även har svenskt deltagande.

Herrens högtider

Flera av de föreskrifter som Israels folk fick från Gud och som vi finner i Moseböckerna gäller Herrens högtider. En viktig sådan högtid är sabbaten. En dag i veckan firas sabbat, från solnedgången på fredag till solnedgången på lördag. På sabbaten får man vila, eftersom Gud vilade på den sjunde dagen efter att han skapat världen. Sabbaten är också ett tecken på förbundet mellan Gud och Israels folk:

Israels barn ska hålla sabbaten och fira den släkte efter släkte som ett evigt förbund. Den är ett evigt tecken mellan mig och Israels barn. För på sex dagar gjorde Herren himmel och jord, men på sjunde dagen upphörde han med sitt verk och vilade. (2 Mos 31:16-17)

På fredagskvällen varje vecka inleds sabbaten, idag såväl som under biblisk tid. Idag markeras sabbatens början med att två ljus tänds. Sabbaten skulle vara ett evigt tecken på ett evigt förbund. När judar än idag tänder sabbatsljusen på fredagskvällar, visar de i handling att Guds löften går att lita på. Det som Gud sagt ska vara för evigt, är också evigt.

3. Släpp mitt folk

Det finns också flera årliga högtider som Israels folk skulle fira. Det bibliska året börjar med nyår, Rosh Hashana, som firas den första dagen i månaden Tishrei (i september). Tio dagar senare firas försoningsdagen, Jom Kippur, som vi redan varit inne på.

Fem dagar senare börjar lövhyddohögtiden, Sukkot, vilken pågår under åtta dagar. Då firas minnet av de år som Israels folk tillbringade i öknen, i väntan på att få komma in i Kanaans land. Till minne av detta bygger man "lövhyddor", en slags kojor som påminner om att man levde enkelt under ökentiden.

Vårens stora högtid är påsk, Pesach, som firades, och än idag firas, under en vecka. Egentligen är det tre högtidsdagar som tillsammans bildar denna högtid: påsk, det osyrade brödets högtid och den tidiga skördens högtid. Påskan är starkt knuten till uttåget ur Egypten, vilket vi redan sett exempel på. I samband med påskan äter judar osyrat (ojäst) bröd. Påskan inleds med en speciell måltiden, då man berättar om uttåget ur Egypten, sjunger sånger ur Bibeln och äter sådant som påminner om det som hände när Gud befriade folket ur slaveriet.

Bordet dukat med sådant som behövs för att fira påsk (CC)

Femtio dagar efter påsk firas pingst, Shavuot, till minne av att förbundet mellan Gud och Israels folk som upprättades på Sinai berg. Högtiden var också en skördefest. Pingst tillsammans med lövhyddohögtiden och påsk är pilgrimshögtider, som senare helst skulle firas i Jerusalem. Vi

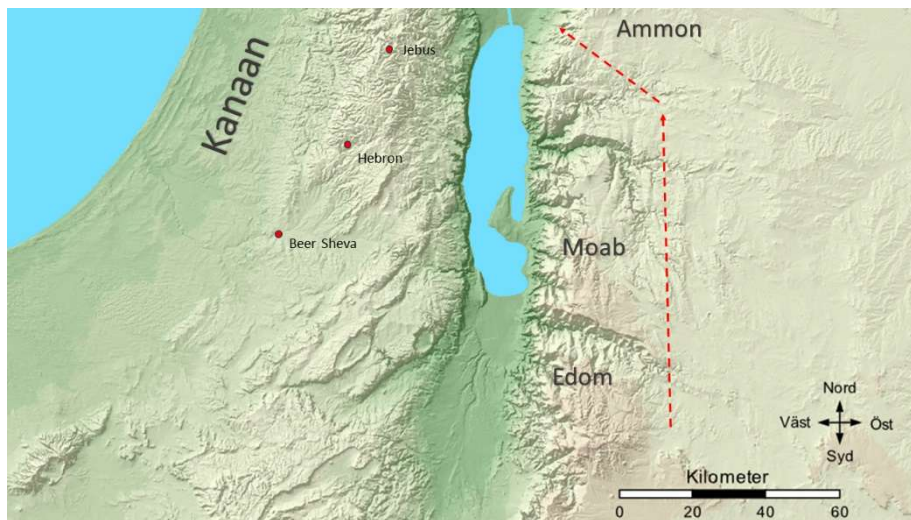
3. Släpp mitt folk

ser därför hur Jesus och lärjungarna, precis som andra fromma judar, besökte Jerusalem flera gånger i samband med de här tre högtiderna.

De högtider som tagits upp här firas alltså än idag av det judiska folket. Utöver dessa firas även flera andra högtider och minnesdagar som baseras på sådant som hänt under Israels långa historia. Men de som räknats upp här är de högtider som Herren själv gav befallning om och som det finns föreskrifter om i Moseböckerna.

Fyrtio år i öknen

Efter ett år vid berget Sinai vandrade Israels folk norrut för att inta Kanaans land, enligt Guds befallning. Men det blev inget av med det! På grund av olydnad och otro hindrade Gud folket från att komma in i landet och som straff fick de vänta i 40 år till nästa tillfälle.

Israels folk vandrar norrut, öster om Döda havet (Tomas Widholm/MapCreator)

Under större delen av den tiden, ca 38 år, vistades Israels folk i öknarna söder om Kanaan. Perioden kallas ofta ökenvandringen, men det var knappast så att hela Israels folk tågade runt på ett långt led i 38 år. Vi vet faktiskt ganska lite om den här perioden. I Bibeln skildras den i bara sex kapitel (4 Mos 15-19).

3. Släpp mitt folk

Ökentiden avslutades med att Israels folk vandrade norrut, öster om Döda havet (se kartan på föregående sida). De passerade flera folk som var fientligt inställda till dem, bland annat Edom och Moab. När de nådde fram till amoreerna, öster om Jordanfloden, blev de attackerade. Israels folk slog tillbaka anfallet och kriget slutade med att de intog landet öster om Jordan.

Israels folk slog sedan läger vid en plats som kallades Moabs hedar och som låg nära Moabs nordgräns till de amoreiska områden, som just hade erövrats. Det här är platsen för Femte Mosebok. I den boken talar Mose till folket. Han började med att se tillbaka på vad de varit med om sedan uttåget ur Egypten (5 Mos 1:1-4:43).

Merparten av Femte Mosebok består av en upprepning av Torah/Läran, som folket fick vid Sinai (5 Mos 4:44-26:19). Varför upprepades så mycket av vad som redan sagts? Förklaringen kan vara att det nu gått nästan 40 år sedan Israels folk var på Sinai berg. Det är inte bara en lång tid, utan under tiden hade en ny generation av israeliter vuxit upp. Dessa människor hade inte själva varit slavar i Egypten eller varit med när Gud räddade folket. De var inte heller med vid berget Sinai när Gud slöt förbundet.

De sista kapitlen i Femte Mosebok (5 Mos 27:1-34:12) utgör bokens avslutning och är även avslutningen för alla fem Moseböckerna. Gud gav instruktioner för vad som skulle göras när Israels folk väl kommit in i landet. I kapitel 32 lät Gud Mose se långt in i folkets framtid. Texten är en mäktig profetia som förutsäger Israels folks historia hundratals år framåt i tiden. När folket kommer in i Kanaans land, det land som Gud själv lovat dem, kommer de få njuta av landets välsignelser. Men det kommer inte leda till att folket troget håller fast vid Gud, utan till folkets avfall från förbundet. Vi vill gärna vill tro att framgångar gör oss mera benägna att hålla oss nära Gud. Den här profetian utmanar oss på den punkten.

De fem Moseböckerna är inte bibelböcker som kristna brukar läsa särskilt mycket, möjligtvis med undantag av Första Mosebok. Det är synd eftersom de här böckerna är så betydelsefulla. Jesus hänvisade ofta till Moseböckerna, inte minst till Femte Mosebok. Det om något borde göra oss nyfikna på dessa innehållsrika bibelböcker och vi ska nu fortsätta med att se närmare på några texter i Femte Mosebok.

3. Släpp mitt folk

Röda tråden: Israels folk

I inledningen av Femte Mosebok finns flera texter som är centrala för att förstå relationen mellan Gud och Israels folk. Vi ska därför titta på några av dem här. Ett sådant bibelord är det som brukar kallas Israels trosbekännelse:

Hör, Israel! Herren vår Gud, Herren är en. Och du ska älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela din kraft. (5 Mos 6:4-5)

“Hör, Israel” – inledningen av bekännelsen i 5 Mos 6:4 (CC/WikiMedia)

Denna text kallas Shema, efter det första ordet på hebreiska, och läses än idag vid många olika tillfällen både vid gudstjänster och under egen

3. Släpp mitt folk

bön. Den uttrycker tron på en enda Gud och kärleken till honom. Det är Israels främsta bekännelse. När Jesus vid ett tillfälle fick frågan om vilket som är det främsta budet svarade han med, just det, 5 Mos 6:4-5 och lade sedan till 3 Mos 19:18 om att älska sin nästa som sig själv (Mark 12:28-34).

I det följande kapitlet, kapitel sju i Femte Mosebok, finns några verser som handlar om innebörden av att Israel är Guds folk:

För du är ett heligt folk inför Herren din Gud. Dig av alla folk på jordens yta har Herren din Gud utvalt att vara hans egendomsfolk. Det var inte för att ni var större än alla andra folk som Herren fäste sig vid er och utvalde er, ni var tvärtom mindre än alla andra folk. Utan det var därför att Herren älskade er och höll den ed som han hade gett era fäder som Herren förde er ut med stark hand och befriade dig ur träldomshuset, ur den egyptiske kungens hand, ur faraos hand. (5 Mos 7:6-8)

Israels folk har en särställning i relation till Gud. Gud har utvalt folket till att vara hans egendomsfolk. Inget annat folk är Guds egendomsfolk. Det är ett uttryck för att just Israels folk har en särskild roll i Guds frälsningsplan för världen.

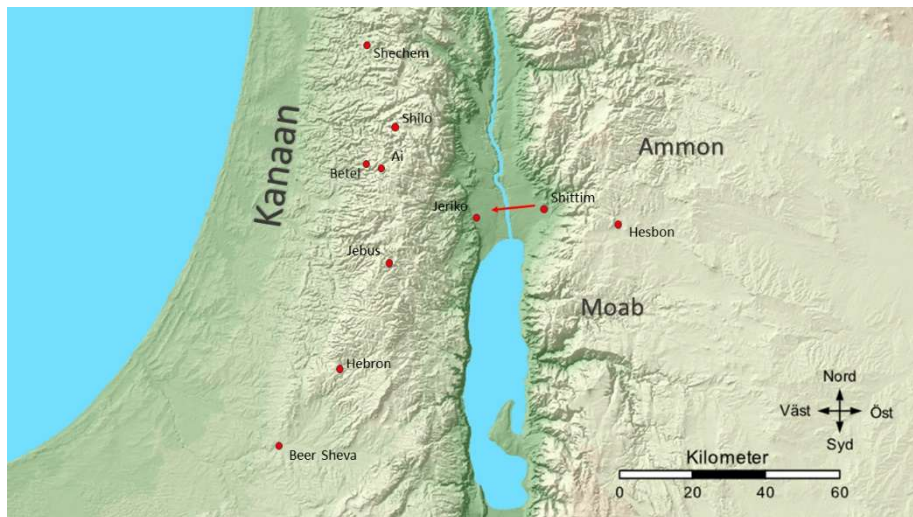
Israels folk är också ett heligt folk. Heligt är ett ord som är lätt att missförstå. I dagligt tal kan helig betyda att en person eller en grupp har en särskilt god moral, kort sagt, är bättre än andra. I Bibeln har ordet i regel en annan betydelse. Att något är heligt betyder ofta att det har avskilts för ett speciellt syfte. Israels folk är heligt för att Gud valt ut det till att ha en särskild roll i hans frälsningsplan.

Det handlar alltså inte om att Israel skulle vara bättre än andra folk. Gud varnade ju uttryckligen folket för högmod och att tro att de blivit utvalda för någon kvalitet som de själva hade. Gud sa till och med att Israel var mindre än alla andra folk, inte större än andra folk. Israels utkorelse handlar alltså inte om förtjänst.

Motiven var istället Guds kärlek till Israels folk och de löften han tidigare gett till Abraham, Isak och Jakob. Gud hade lovat Abraham att föra hans ättlingar tillbaka till Kanaans land från Egypten (1 Mos 15:13-16). Gud håller sina löften. Han är trofast och därför värd att sätta sin tilltro till.

3. Släpp mitt folk

Röda tråden: Israels land

Israels folk går över Jordan in i Kanaans land (Tomas Widholm/MapCreator)

Femte Mosebok utspelar sig när folket under en tid levde nordost om Döda havet, på tröskeln till det förlovade landet – det blivande landet Israel. Gud talade då till folket om det kommande intåget i landet, om vilket vi ska läsa i en lite längre text:

Hör, Israel! Du går i dag över Jordan för att komma och lägga under dig hednafolk, större och mäktigare än du, med stora städer befästa upp mot himlen. Du känner anakiternas stora och resliga folk och du har hört att man säger om dem: "Vem kan stå emot Anaks barn?" Därför ska du i dag veta att Herren din Gud är den som går framför dig som en förtärande eld. Han ska förgöra dem och kuva dem för dig, och du ska driva bort dem och utrota dem snabbt, så som Herren har lovat dig. När Herren din Gud driver undan dem för dig, får du inte säga i ditt hjärta: "Det var på grund av min rättfärdighet som Herren lät mig komma in i detta land och ta det i besittning." Det är nämligen ogudaktigheten hos dessa folk som gör att Herren driver bort dem för dig. Det är inte genom din rättfärdighet eller ditt hjärtas rättsinnighet som du går för att ta deras land i besittning, utan det är till följd av ogudaktigheten hos dessa folk som Herren din Gud driver bort dem för dig och så uppfyller vad han med ed har lovat dina fäder Abraham, Isak och Jakob. Du ska veta att det inte är för din

3. Släpp mitt folk

■ rättfärdighets skull som Herren din Gud har gett dig detta goda land till besittning, för du är ett hårdnackat folk. (5 Mos 9:1-6)

Texten innehåller flera löften. Gud lät Israel erövra Kanaan för att uppfylla sitt löfte om landet. Löftet gavs första gången till Abraham flera hundra år tidigare. Nu var tiden inne för löftet att uppfyllas. Gud lovade att Israel skulle besegra folken i Kanaan, som dessutom var både större och mäktigare än dem. Återigen ställdes folket inför något som verkade vara helt omöjligt, mänskligt sett.

Notera att Gud inte lovade att gå med Israels folk, utan att gå framför Israels folk. Gud ska själv strida mot folken i Kanaans land. Israel ska ändå delta i striden och de ska utrota folken i Kanaan. Av just det skälet är de här versarna bland de mest omdiskuterade i hela Bibeln. För många kristna är det nästan otänkbart att Gud själv skulle leda ett krig av det här slaget. Frestelsen kan då bli stor att försöka bortförklara texten.

Det är dock ingen tvekan om vad som avses i texten. Det handlar om att Gud ska verkställa en dom över folken i Kanaan. Det sker genom att Israel erövrar landet. Det är nämligen *ogudaktigheten hos dessa folk som gör att Herren driver bort dem för dig* (5 Mos 9:4b).

Israel var alltså Guds redskap när Kanaans folk skulle straffas. Det betyder inte att det alltid är så när Israel befinner sig i krig med andra folk. Varje sådan händelse måste undersökas utifrån sina egna förutsättningar och man behöver vara försiktig med att dra generella slutsatser baserade på enskilda händelser. Krig i Bibeln är därför en komplex fråga, även om det just i det här fallet är klart vad det handlar om.

Röda tråden: Israels Messias

Vad kan vi då se av den tredje röda tråden i Andra, Tredje, Fjärde och Femte Mosebok? Vad kan vi se av Messias? Det finns faktiskt inte så många tydliga messianska profetior i de här bibelböckerna. Men det finns en profetia mitt i Femte Mosebok:

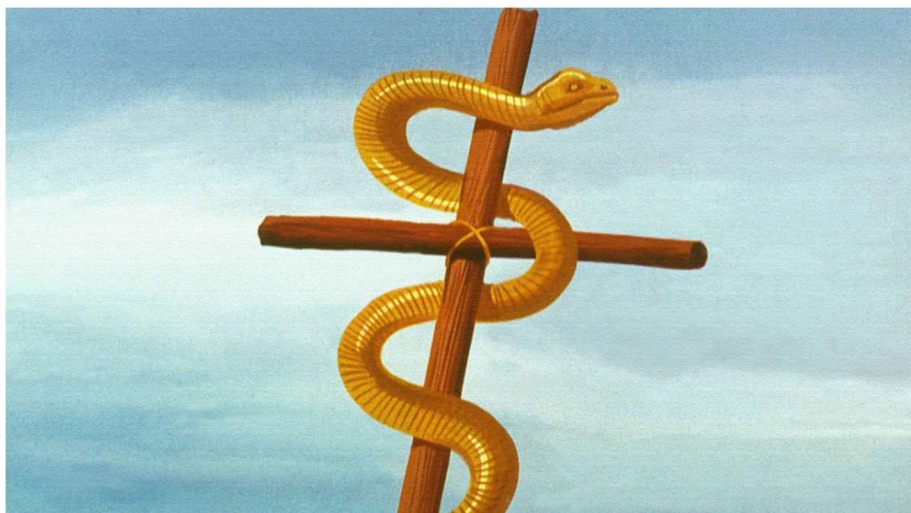
■ En profet lik mig ska Herren din Gud låta uppstå åt dig bland ditt folk, från dina bröder. Honom ska ni lyssna till. (5 Mos 18:15)

3. Släpp mitt folk

Texten talar om en kommande framtida profet som ska vara lik Mose. Mer än så står det inte. Men det är en profetia som uppfylldes med Jesus. Så uppfattades också profetian av de första kristna (Apg 3:22f, 7:37).

Även om det är ont om tydliga profetior så finns det desto flera förebilder på Messias i Moseböckerna. Vi har redan tagit upp några sådana förebilder, som påskalammet och offertjälsten i tabernaklet. Vi ska nu titta på en annan förebild:

Herren sade till Mose: "Gör dig en orm och sätt upp den på en påle. Den som har blivit ormbiten och ser på den ska leva." Mose gjorde då en kopparorm och satte upp den på en påle. Om någon blev biten av en orm, fäste han blicken på kopparormen och fick leva. (4 Mos 21:8-9)

Mose hänger upp en kopparorm i öknen för att rädda Israels folk (FreeBibleimages)

Bakgrunden till texten är en händelse under tiden Israels folk vistades i öknen. Som konsekvens av synd blev folket angripet av giftormar som trängde in i lägret. Gud sa då åt Mose att göra en orm av koppar och sätta upp den på en påle. Alla som hade blivit bitna av ormar skulle fästa blicken på kopparormen och då räddas till livet.

Det här är en förebild på hur Jesus hängdes upp på ett kors för att rädda människor till evigt liv. Vi ska läsa ett kort avsnitt ur det för många välkända nattliga samtalet mellan Jesus och Nikodemus:

3. Släpp mitt folk

Och så som Mose upphöjde ormen i öknen måste Människosonen bli upphöjd, för att var och en som tror på honom ska ha evigt liv. Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv. (Joh 3:14-16)

När Jesus talade med Nikodemus pekade han på kopparormen som en förebild på sig själv och den kärlek Gud visar genom att offra sin egen Son.

Avslutning

Vi har nu följt Bibelns röda tråd genom de fem Moseböckerna. Alla tre röda trådar – Folket, Landet och Messias – finns där, men det är framför allt en av trådarna, Israels folk, som framträder tydligt. Israels folk har en central roll i Guds frälsningsplan.

Denna roll visar sig i de förbund som Gud slöt med folket: Abrahamsförbundet och Sinaiförbundet. I dessa förbund utlovades Israels land till folket. Till förbunden är också Israels kommande Messias knuten. Löften om folket, landet och Messias uttrycks ofta i form av profetior. Bibelns röda tråd karaktäriseras därför till stor del av ett profetiskt perspektiv, vilket nästa kapitel ska handla om.

3. Släpp mitt folk

Bibelläsning

Släpp mitt folk

1.	2 Mos 1:1-22	Israels folk förtrycks i Egypten
2.	2 Mos 2:1-25	Mose första 80 år
3.	2 Mos 3:1-22	Gud kallar Mose
4.	2 Mos 6:1-13	Gud lovar att befria Israels folk
5.	2 Mos 12:31-42	Israels folk lämnar Egypten
6.	2 Mos 14:1-31	Vandringen genom Röda havet
7.	2 Mos 19:1-20:17	Israels folk kommer till berget Sinai
8.	2 Mos 24:1-18	Sinaiförbundet upprättas
9.	2 Mos 40:17-38	Tabernaklet invigs
10.	3 Mos 23:1-44	Herrens högtider
11.	5 Mos 7:1-11	Herrens folk och de andra folken
12.	5 Mos 34:1-12	Mose dör

Tema: Förebilder på Jesu offer

1.	2 Mos 12:1-30	Påskan och lammets blod
2.	Jes 53:7-9	Som ett lamm som förs bort för att slaktas
3.	Joh 1:29-42	”Se Guds Lamm!”
4.	Matt 26:17-30	En judisk påsk i Jerusalem år 30
5.	Upp 15:1-14	”Och de sjöng en ny sång”
6.	4 Mos 21:8-9	Kopparormen
7.	Joh 3:13-18	Jesus i samtal med Nikodemus
8.	Fil 2:1-18	”Var så till sinnes som Kristus Jesus”

3. Släpp mitt folk